

що постійно модифікуються у діяльності засобів масової інформації за рахунок розвитку мов, а також у зв'язку із закономірностями світового розвитку, геополітикою та трансформацією мотивів суб'єкта впливу [3, с. 57]. Подібні дослідження матимуть одночасно лінгвістичний, психологічний і політологічний статус: з одного боку, вони сприятимуть глибшому осягненню закономірностей розвитку мовлення, з іншого – допоможуть виробити ефективні механізми захисту від маніпулювання як на рівні індивіда, так і на рівні соціуму.

Список використаних джерел

1. Григоров Г. Використання засобів масової інформації як інструментів освітнього процесу через навички критичного мислення. *GRANI*, 2021. № 24 (4). С. 83-90.

2. Назарук Ю. Б. Проблеми медіа-освіти сучасних дошкільників. *Сучасна дошкільна освіта: можливості, досвід і перспективи: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції* (26 травня 2014). Миколаїв, 2014. С. 34-37.

3. Нерсесян Г. А. Медіаграмотність молоді – запорука протидії інформаційній агресії. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 6. С. 56-60.

4. Семеняко, Ю. Б. Інформатизація дошкільної освіти: сучасний стан, проблеми та перспективи. *Збірник наук. пр. ЗОІППО*. . Запоріжжя, 2017. № 1 (23). С. 79-83.

Саркісова Іванна Адамівна,
*студентка магістратури спец. 012 «Дошкільна освіта»
Науковий керівник – д. пед. н., проф. Марчук О. О.
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний
університет імені акад. С. Дем'янчука»*

ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ СТАНОВЛЕННЯ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Уявлення про мораль сформувалося ще в стародавньому суспільстві. Мораль як особлива форма людських відносин зароджувалась і формувалась поступово разом зі становленням

людського суспільства. Особливого значення в історії становлення етики і системи моральних уявлень і норм набули давньогрецькі філософи. Афіньський філософ Сократ абсолютизував мораль, розуміючи її фундаментом достойного життя, основою культури. Він прагнув створити систему стійких загальних понять, основу яких шукав у сфері духовного. Сократ дійшов висновку, що існують об'єктивні моральні норми, а також визначив шляхи формування моральності, найголовніший з яких, на його думку, шлях моральних знань. Сократ уважав, що не мораль підпорядкована природному прагненню до щастя, а, навпаки, щастя залежить від моральності (добročинності) людини, отже, завдання етики – допомогти людині стати моральною [3, 16].

Учень Сократа Платон уперше систематизував етичні проблеми. З його погляду, моральність то є вічна, незмінна безвідносна ідея, яка не залежить від простору і часу. Найвищою є ідея добра – джерела істини, краси, гармонії, – вона увінчує піраміду ідей Платона, який одним з перших висунув ідею виховуючого навчання. В образній формі Платон (в діалозі «Федон») висловив дуже важливу істину: характер людини, стан її душі визначаються характером стосунків з іншими людьми. Саме мораль унормовує людське співіснування, вона і є тим, що пов'язує, поєднує людей, робить спільне життя можливим, в цьому і полягає основне значення моралі [3, 18].

Послідовник Сократа і Платона Аристотель першим виділив етику «ethos», як вчення про мораль, в окрему галузь філософії. У праці «Етика до Нікомаха» він вперше визначається об'єкт етики. Це – процес формування добročинності (моральності).

В епоху середньовіччя заперечуються принципи античної моралі, основою інтерпретації моральності стає не розум, а релігійна віра. Найповніше це виявилось у теологічній етиці – богословському вченні про мораль.

Засновниками християнської теологічної етики є Афанасій Олександрійський, Василь Великий, Григорій Ніський, Августин Блаженний, Фома Аквінський та інших. Вирішальну роль у моральному вихованні відігравали сім'я та вчитель. Система виховання представлена системою лицарського і майстрового

(учнівського) виховання, крім навичок професійного характеру, майстер передавав учневі неписані закони професійної етики, в основі якої – чесність, порядність, обов'язковість, взаємоповага, вірність своєму слову. Ідеал лицарського виховання передбачав такі риси, як жертвовність, слухняність, особисту свободу. Лицар мав бути взірцем моральності, сили, мужності, вихованості.

Філософи епохи Відродження звертаються до мотивів античності, всупереч середньовічному феодально-церковному аскетизму, нова гуманістична мораль звеличує людину. Це знайшло відображення у творах Дж. Боккаччо, Леонардо да Вінчі, Мікеланджело, Ф. Петрарки, Рафаеля, Ф. Рабле та інших. Моральним визнано прагнення на вільний розвиток, вияв здібностей, утвердження блага людини як критерій оцінки суспільних взаємин. Моральними проголошуються принципи рівності, свободи, справедливості, норми взаємовідносин між людьми.

Великий внесок у розвиток морально-етичного виховання зробив Я. А. Коменський. Учений формулює 16 правил мистецтва виховувати моральність, серед добродійностей, насамперед ставиться мудрість, помірність, мужність, справедливість. Він рекомендував прищеплювати дітям такі риси, як: скромність, слухняність, працелюбність, повагу до старших. Особливого значення у вихованні моральної поведінки надавав дотриманню суворої дисципліни на засадах гуманності.

Жан-Жак Руссо у своєму відомому творі «Еміль або Про виховання» сформулював три основні завдання виховання – виховання добрих почуттів, добрих міркувань і доброї волі. Провідним завданням виховання на думку вченого є створення умов, за яких дитина на власному досвіді переконалася б у шкідливості для себе тих вчинків, від яких застерігав її вихователь. Для цього він створив метод природних наслідків, виходячи з чого, виховання поведінкових звичок дитини має відбуватися не шляхом декларації, роз'яснення, а шляхом переживання нею наслідків негативних вчинків і накопичення морального досвіду.

Й. Г. Песталоцці уважав, що у вихованні дітей дошкільного віку визначальними є принципи родинності й індивідуального підходу

до дітей, реалізація яких передбачає максимальне задоволення всіх потреб вихованця, відчуття ним власної захищеності та психологічного комфорту.

Й. Г. Песталоцці, на відміну від Ж. Ж. Руссо, рішуче відкидав ідею саморозвитку особистості дитини, навпаки, він не уявляв її повноцінного розвитку в ізоляції від соціального середовища, тобто від виховного впливу довколишніх. Відкидаючи словесні методи морального виховання і вважаючи активність дитини визначальним фактором виховання моральності, Й. Г. Песталоцці приділяв велику увагу «вправам у добротності» – участі дітей у добрих та корисних справах, оскільки саме вони спрямовані на формування моральних почуттів [4, 34]. На думку дослідника моральне виховання здійснюється трьома етапами: досягнення засобами чистих почуттів позитивного морального стану; вправлення у моральній діяльності; формування моральної свідомості [4, 34]. Найвищий рівень моральності міститься у «досконалому пізнанні добра, в досконалому вмінні та бажанні творити добро» [4, 35].

Ідеї Й. Г. Песталоцці знаходять своє продовження у творах А. Ф. Дістерверга. На його думку, визначальними у вихованні моральної поведінки є принципи природовідповідності і культуровідповідності. Відтак, основні умови ефективного виховного процесу, за А. Ф. Дістервергом, це такі: 1) врахування вікових та індивідуальних особливостей при формуванні поведінкових звичок; 2) спрямованість виховного процесу на засвоєння дитиною цінностей своєї нації; 3) залучення дитини до загальнолюдських цінностей.

В Україні вчення про мораль, сформувалося ще в часи Київської Русі, про що свідчать давньоукраїнські літературні пам'ятки – «Велесова книга», «Повість минулих літ», «Руська правда», «Слово про Закон і Благодать», «Напучення багатим», «Слово про терпіння Федосія», «Послання Климентія Смолятича», «Златоуст» Кирила Туровського, – які висвітлювали релігійно-етичну тематику. Особливе місце серед повчань і наказів займає «Повчання» Володимира Мономаха, де в коротких словесних формулах закладено найбільш вагомі етичні норми часів Київської Русі, які й досі є основою загальнолюдської моралі: будь милосердним,

скромним, поважай старших, люби ближніх, не вбивай, будь працьовитим, чесним, гостинним, дбай про свою честь і честь свого роду, рідної землі тощо.

Видатний український філософ Г. С. Сковорода, найкращою людською рисою вважав доброту, а її виявом – доброчинність. Принцип близькості («сродності») Г. С. Сковороди зумовлюється гуманним духовним началом. «Якщо будеш дім, – пише він, – будуй для двох сутностей твоїх – душі і тіла. Якщо укриваєш й одягаєш тіло, не забувай і серця...» [6, 16–21, 45]. На його думку, у формуванні моральної поведінки треба звертати увагу на «благе серце», бо воно «є те саме вічне життєдайне джерело, яке струмить чисті струмені, або думки». Виховання серця тісно пов'язане з вихованням розуму, оскільки він керує вчинками людини. Найбільш цінним почуттям людини є вдячність – «твердь і здоров'я серця» [6, 114].

Ідеал доброї, чесною, благородної людини-громадянина відстоювали у своїх працях такі видатні діячі XVIII – поч. XIX ст., як П. І. Величковський, П. С. Могила, Ф. Ф. Прокопович. Проблеми морально-етичного виховання, формуванню високих моральних ідеалів, норм і якостей, морального ставлення до держави, сім'ї присвячено чимало праць видатних українських письменників (О. Т. Гончар, П. А. Загребельний, І. П. Котля-ревський, П. О. Куліш, І. С. Нечуй-Левицький, Г. С. Сковорода, Г. М. Тютюнник, Леся Українка, І. Я. Франко, Т. Г. Шевченко та інші), у яких проголошувалася важливість свободи вибору дій, прагнення людини до морального ідеалу.

Отже, аналіз світової та української етичної думки в аспекті філософського вчення про мораль та моральне виховання засвідчує, що філософія і виховання нерозривно пов'язані, адже саме філософія визначила зміст основних етичних понять і моральних категорій, які і в наш час залишаються актуальними і вимагають подальшого осмислення.

Список використаних джерел:

1. Бех І. Д Виховання особистості : в 2 томах Київ: Либідь, 2003. Кн. 1: Особистісно-орієнтований підхід: теоретико-психологічні

засади. 2003. 278 с.; Кн. 2 : Особистісно-орієнтований підхід: науково-практичні засади. 344 с.

2. Богуш А. М. Дефініції «духовність» і «моральність» в аспекті національного виховання в Україні. Морально-духовний розвиток особистості в сучасних умовах : зб. наук. праць. К, 2000. Кн. 1. С. 18–23.

3. Завгородня Т. К. Історія педагогіки: навчально-методичний посібник / Т.К.Завгородня, Л.М.Прокопів, І.В.Стражнікова. Івано–Франківськ, 2014. 160 с.

4. Левківський М. В. Історія педагогіки: Навч. метод. посібник. Вид. 4-те. Навч. пос. К: Центр учбової літератури, 2011. 190 с.

5. Саяпіна С. А. Дослідження проблем морального виховання дітей дошкільного віку у вітчизняній педагогіці (50–80-ті рр. ХХ ст.). Іст.-пед. альм. 2013. Вип. 1. С. 13–17.

6. Сковорода Г. С. Твори у двох томах. К : АТ «Обереги», 1994. Т.1 С. 16–121.

7. Юрій М. Ф. Етика: підручник. Київ : Дакор, 2006. 320с.

*Симулик Андріана Олександрівна,
студентка магістратури спец. 012 «Дошкільна освіта»
Науковий керівник – к. пед. н., доц. Пагула Т.І.
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний
університет імені акад. С. Дем'янчука»*

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'Я СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Виховання дітей дошкільного віку є однією з актуальних та складних проблем, тому що, саме із раннього дитинства починається виховання усіх тих якостей, що необхідні майбутньому громадянину своєї країни. Виховання громадянина, патріота, фізично й духовно розвиненої людини, професіонала можливе лише в цілісному педагогічному процесі.

Відповідно до цього в останні роки проблема фізичного виховання дітей дошкільного віку набула особливого значення. Це